

Eksplisitt leseforståelses- undervisning

NOLES Gardermoen
29.mai, 2008

Rune Andreassen
Høgskolen i Østfold
rune.andreassen@hiof.no

Undervisning i leseforståelse

- **Implisitt**

- Påvirke leseforståelsen indirekte.
- F.eks. å lære nye ord eller avsette mye tid til stillelesing.

- **Eksplisitt**

- Påvirke leseforståelsen direkte.
- F.eks. ved å forklare og modellere forståelsesstrategier.

Hva er leseforståelse?

Proessen med samtidig å utvinne og konstruere mening gjennom interaksjon og involvering med skriftlige tekster (Snow, 2002).

Knyttet til avkodingsferdighet, arbeidsminne, forkunnskap, strategibruk og motivasjon.

Hva er lesestrategier?

Tilsiktede, målrettede forsøk på å kontrollere og modifisere egen innsats med å avkode tekst effektivt, forstå ord og konstruere mening fra tekst.

(Afflerbach, Pearson & Paris, 2008)

Til forskjell fra leseferdigheter som er automatiserte handlinger som resulterer i god avkoding, flyt og forståelse.

Hvordan leser personer med god leseforståelse?

Pressley & Afflerbach (1995) Gjennomgang av høyttenkningsstudier:

Gode lesere er aktive lesere!

- **Før lesing:**
 - Har klart for seg selv formålet med lesingen.
 - Tar et overblikk over teksten og foregriper.
 - Legger en plan for lesingen.
 - Relaterer innholdet til egen bakgrunnskunnskap.

God leseforståelse forst.

- **Under lesing:**

- Varierer lese måten ved å gi større oppmerksomhet til informasjon som er viktig.
- Trekker fortløpende, men foreløpige slutninger (inferenser).
- Søker å integrere informasjon fra forskjellige deler av teksten.
- Lager seg personlige forestillingsbilder.

- **Etter lesing:**

- Konstruerer sammendrag.
- Gjør notater.
- Fortsetter å reflektere over teksten.

Empiriske begrunnelser for eksplisitt leseforståelsesundervisning

- Dolores Durkins (1979) klasseromsstudier: Kontroll av leseforståelse ble forvekslet med undervisning i leseforståelse.
 - IRE-sekvenser (Initiation-Reply-Evaluation) dominerte.
- Studier 20 år senere viste at lite hadde endret seg i amerikansk skole. Hva med Norge?
- En rekke intervensjonsstudier har vist at leseforståelsesstrategier kan læres i skolen.

Forståelsesundervisning: enkelstrategier

(gjengitt fra Trabasso & Bouchard 2002)

- Forståelsesovervåking (comprehension monitoring)
- Grafisk organisering (tankekart)
- Danne forestillingsbilder
- Aktivisere bakgrunnskunnskap
- Lage spørsmål til teksten
- Oppsummering
- Oppklaring
- Fortellings-struktur
- Samarbeidslæring

3 forskningsbaserte tilnærminger til multistrategi-undervisning

- Resiprok undervisning (Palincsar & Brown, 1984)
- Transaksjonell strategiundervisning (Pressley et al., 1992)
- Begrepsorientert leseundervisning - CORI (Guthrie, Wigfield, & Perencevich, 2004)

Resiprok undervisning (Palincsar & Brown, 1984)

- Viktige elementer i RU:
 - Tekstsamtaler på gruppe.
 - Opplæring i å bruke et lite antall sentrale forståelsesstrategier.
 - Lærer (og etter hvert medelever) fungerer som modell.
 - Gradvis overlate ansvaret til den enkelte eleven.

Resiprok undervisning (forts.)

- **Kognitive strategier som læres i RU:**
 - 1. Summarizing
 - 2. Questioning
 - 3. Clarifying
 - 4. Predicting

Resiprok undervisning (forts.)

- Vurdering av RU:
 - Vel utprøvd i ulike fag og på ulike nivåer.
 - Dialogen – et kritisk element i implementeringen
 - Grunnleggende diskursferdigheter en nødvendig forutsetning.
 - God effekt på leseforståelse målt med forskerproduserte tester, men med standardiserte tester.
 - Manglende varig effekt?

Transaksjonell strategiundervisning

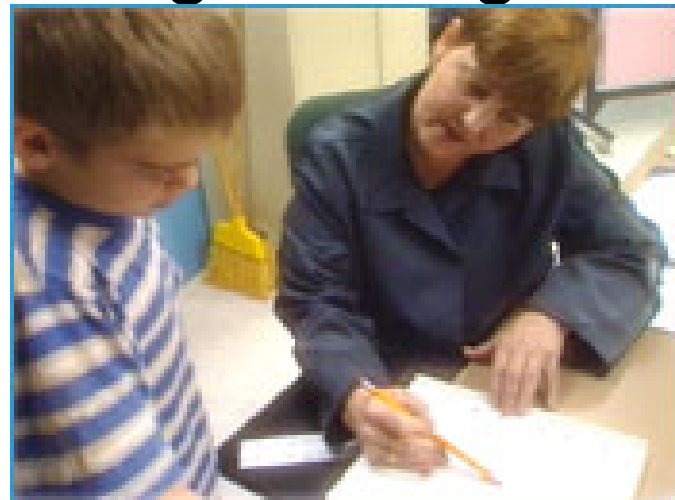
(Pressley et al., 1992)

MÅL: Strategibruk på en fleksibel måte i autentiske lesesituasjoner.

- Mange av de samme strategiene som i RT.
- Basert på studier av god klasseromspraksis.

Transaksjonell strategiundervisning (forts.)

- Ikke så fastspikret som RU.
- Mer en tilnæringsmåte enn en ferdig metode.
- Utprøvningsstudiene fokuserer på implementeringskvaliteten og endringer over tid.

Begrepsorientert leseopplæring

(Guthrie, 1996 og 2004)

Viktige elementer i CORI:

- MÅL: "Den engasjerte leser":
 - har kognitiv kompetanse (strategikunnskap)
 - er motivert
 - er kunnskaps-/begrepsorientert
 - er sosialt interaktiv
- Leseopplæring knyttes til naturfag (eller andre fag) og læring av sentrale faglige begreper.
- Tar følgen av at leseforståelse er nær knyttet til motivasjon og engasjement.

Kognitive strategier som læres i CORI:

- Aktivere bakgrunnskunnskap
- Stille spørsmål (før og under lesing)
- Informasjonssøking
- Oppsummering
- Grafisk organisering

4 elementer i eksplisitt leseforståelsesundervisning

- Konstruktivistisk syn på læring
- En batteri av strategier læres gjennom modellering og støttet praksis
- Bruk av dialoggrupper og samarbeidslæring
- Koble leseopplæringen og strategibruken til det faglige lærestoffet.

Andreassen (2008)

DE 4 LESEHJELPERNE

(Idé fra Oczkus, 2005)

Foregripelse

**Spørsmål
til teksten**

Oppklaring

Oppsummering

Forskningsspørsmål:

1. Var det effekt av ELU på elevenes strategibruk?
2. Var det effekt av ELU på elevenes leseforståelse?
3. Var det effekt av ELU på elevenes lesemotivasjon?

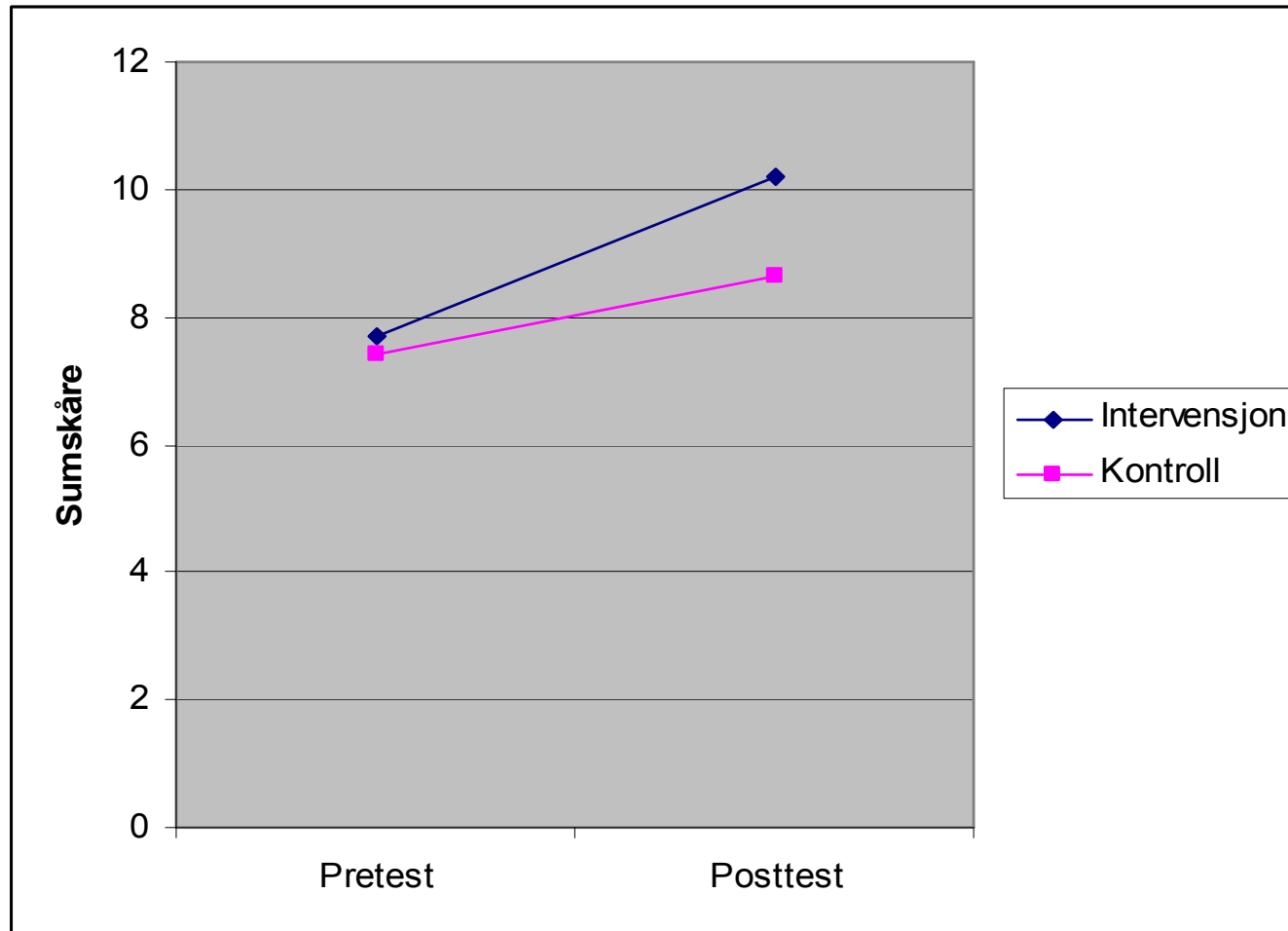
4. Effekten avhengig av kognitive forhold ved eleven?
5. Effekten avhengig av hvilken klasse eleven tilhørte (implementeringskval.)?

Design og metode

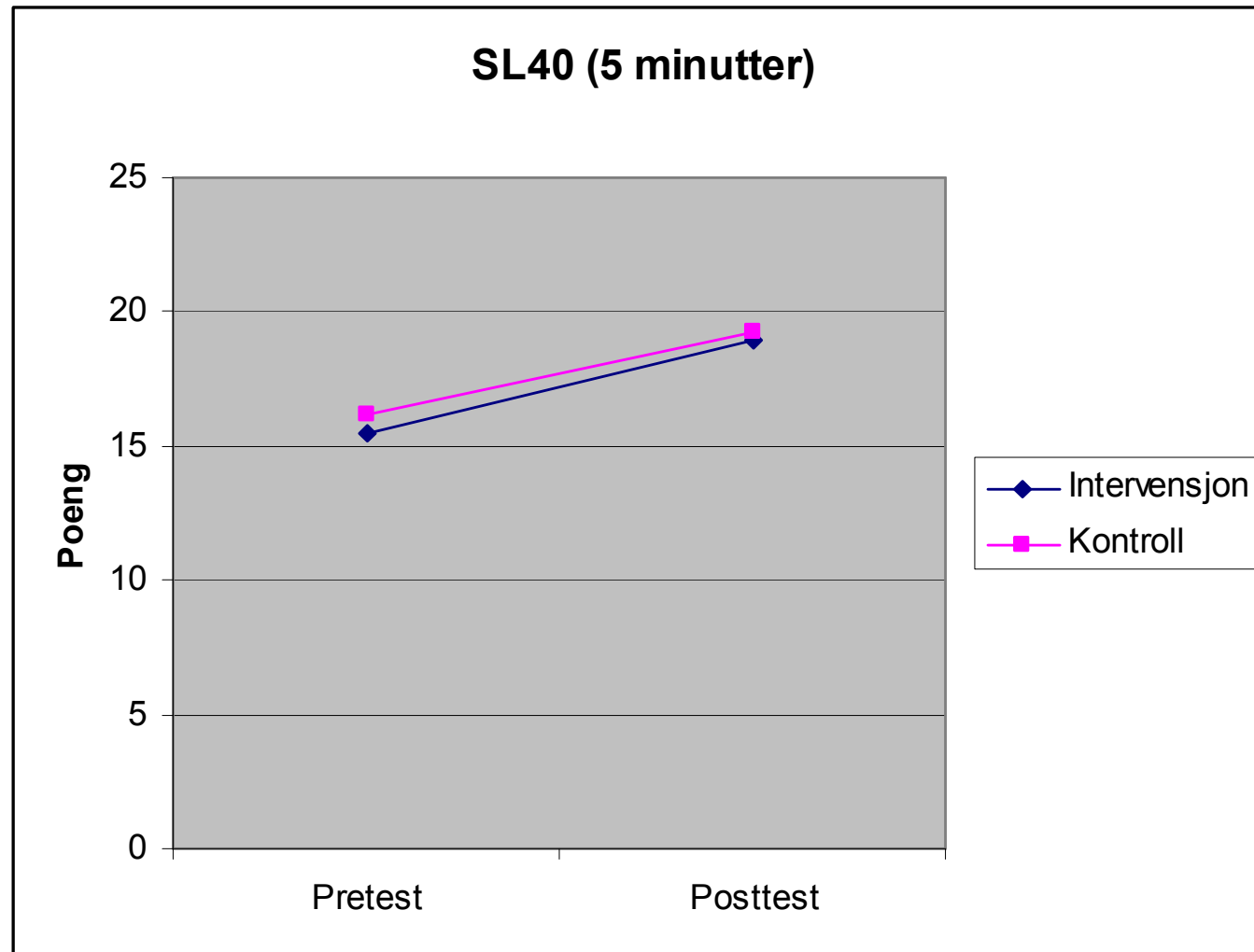
- Pre- og posttest kontrollgruppe-design.
- 216 femteklassinger fordelt på to grupper.
- 8 lærere implementerte ELU i 5 klasser januar 06 – juni 06.
- Forutgående samarbeid med lærerne.
- Fire prinsipper utgjør ELU-programmet.

Klar effekt av ELU på strategibruk

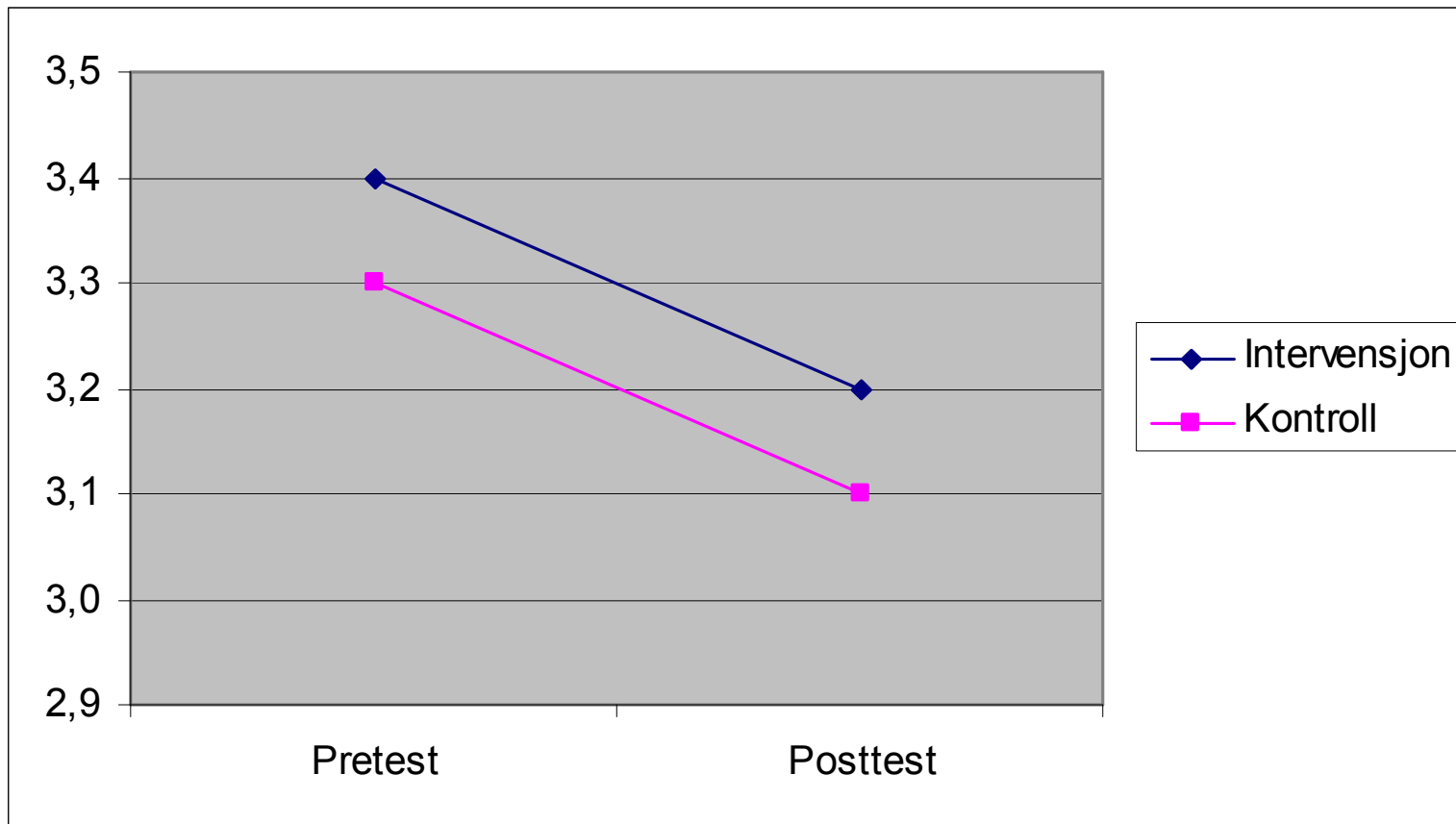
[Cohen's $d = .33$]

Ingen effekt av ELU på standardiserte leseprøver

Ingen effekt av ELU på indre motivasjon

Begrensninger

- Indre validitet: Svakheter med design.
- Begrepsvaliditet: Kartleggingsmetodiske utfordringer
- Ytre validitet: Situasjonsavhengig
- Mangelfull implementering

Hva har intervensjonsstudiene lært oss?

- Lesestrategier kan læres gjennom undervisning.
- Effekten på leseforståelse varierer.
- Det er lang vei til selvinitiert strategibruk.
- Tekstsamtaler slik vi kjenner det fra Resiprok undervisning er krevende.
- Implementeringskvalitet en viktig variabel.